

УДК 342.722 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.21>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ПОЛІЦІЇ: ПИТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Стахура А.П.,

*аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
та публічного управління*

*Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0009-0004-9497-9797

e-mail: dduvs_conf@ukr.net

Стахура А.П. Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності у поліції: питання зарубіжного досвіду.

Дослідження присвячене розкриттю адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у поліції на основі окремих аспектів вивчення досвіду зарубіжних країн. Наголошено на тому, що проблема досягнення гендерної рівності є актуальною не лише для Національної поліції, а й для інших складових сектору безпеки і оборони України. Підкреслено, що комплексне вирішення проблеми гендерної рівності у Національній поліції має передбачати вирішення наступних завдань: здійснення аналізу теоретичних засад поняття «гендерна рівність» та його особливостей у контексті правоохоронної діяльності; аналіз та репрезентація сучасного стану адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності в Національній поліції України; проведення порівняльного аналізу шляхів досягнення гендерної рівності в поліції зарубіжних держав; виявлення основних проблемних аспектів забезпечення гендерної рівності в поліції; формулювання пропозицій щодо практичного удосконалення адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України. Констатовано, що вирішення проблемних питань досягнення гендерної рівності у Національній поліції України має здійснюватись на двох ключових рівнях: нормативно-правовому та організаційному. Вбачається, що важливим аспектом запозичення позитивного зарубіжного досвіду плану дій ради Європи для України «Стійкість. Відновлення. Відбудова» на 2023–2026 роки є досягнення гендерної рівності у Національній поліції, подолання сексизму, мобінгу, будь-яких проявів дискримінації за ознакою статі тощо. Це дозволить не лише створити правове підґрунтя для запровадження відповідних змін у роботі Національної поліції, а й впровадити їх у практику діяльності цієї правоохоронної інституції. Зроблено висновок про те, що у повоєнний час потрібно зосередитись на вивченні зарубіжного досвіду передових демократичних держав, акцентувавши увагу на найбільш прийнятних для імплементації Україною практиках. Зазначене має сприяти подоланню гендерного розриву у Національній поліції України в повоєнний час та розвитку цієї інституції як демократичного правоохоронного відомства.

Ключові слова: гендер, права і свободи, поліція, адміністративно-правове забезпечення, гендерна рівність, зарубіжний досвід, правоохоронні органи, сектор безпеки і оборони, недискримінація.

Stakhura A.P. Administrative and legal support for gender equality in the police: issues of foreign experience.

The study is devoted to the disclosure of administrative and legal support for gender equality in the police based on certain aspects of the experience of foreign countries. It is emphasized that the problem of achieving gender equality is relevant not only for the National Police, but also for other components of the security and defense sector of Ukraine. It is emphasized that a comprehensive solution to the problem of gender equality in the National Police should include the following tasks: analysis of the theoretical foundations of the concept of “gender equality” and its features in the context of law enforcement; analysis and representation of the current state of administrative and legal support

for gender equality in the National Police of Ukraine; comparative analysis of ways to achieve gender equality in the police of foreign countries; to identify the main problematic aspects of ensuring gender equality in the police; to formulate proposals for practical improvement of administrative and legal support for gender equality in the National Police of Ukraine. It is stated that the problematic issues of achieving gender equality in the National Police of Ukraine should be addressed at two key levels: regulatory and organizational. It is believed that an important aspect of borrowing positive foreign experience of the Council of Europe's action plan for Ukraine "Resilience. Recovery. Rebuilding" for 2023–2026 is the achievement of gender equality in the National Police, overcoming sexism, mobbing, any manifestations of gender discrimination, etc. This will allow not only to create a legal basis for introducing appropriate changes in the work of the National Police, but also to implement them in the practice of this law enforcement institution. The author concludes that in the post-war period, it is necessary to focus on studying the foreign experience of advanced democratic states, with a focus on the most acceptable practices for implementation by Ukraine. This should help to overcome the gender gap in the National Police of Ukraine in the postwar period and develop this institution as a democratic law enforcement agency.

Key words: gender, rights and freedoms, police, administrative and legal support, gender equality, foreign experience, law enforcement agencies, security and defense sector, non-discrimination.

Постановка проблеми. Досягнення гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя в цілому та правоохоронних органах зокрема, набуває останнім часом все більшої актуальності. У системі правоохоронних органів ключове місце займає Національна поліція. Водночас, у зв'язку із триваючою дією воєнного стану в Україні все більшу роль у секторі безпеки і оборони відіграють жінки.

Проблема гендерної рівності в правоохоронних органах є актуальною як для України так і для багатьох зарубіжних держав. Це обумовлює наявність суттєвого наукового доробку, присвяченого проблемам законодавства, формуванню та реалізації державної політики щодо досягнення рівних можливостей для жінок і чоловіків у правоохоронній сфері. Однак, попри численні дослідження, які обґрунтовують важливість досягнення гендерного паритету у поліції, питання адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України все ще лишаються актуальними та потребують свого вирішення. Багато в чому позитивному вирішенню цього питання сприятиме вивчення зарубіжного досвіду, запозичення якого є актуальним для вітчизняних правоохоронних структур.

Мета статті полягає у розкритті адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у поліції на основі аналізу досвіду зарубіжних країн.

Стан опрацювання проблематики. Питання досягнення рівності жінок та чоловіків у секторі безпеки і оборони України набуло невідкладного значення після повномасштабної збройної агресії, розгорнутої Російською Федерацією проти України. Серед вітчизняних фахівців, які займалися вивченням цієї проблеми слід виокремити Ірину Грицай, Ірину Дрок, Катерину Катеринчук, Нелю Лях, Тамару Марценюк, Ларису Наливайко, Бориса Логвиненка та Наталію Уварову.

Разом із тим, триваюча дія особливого правового режиму воєнного стану обумовлює широке залучення осіб чоловічої статі для участі у обороні України, що актуалізує питання, пов'язані із збільшенням ролі жінок у правоохоронній діяльності для досягнення гендерного паритету у Національній поліції України.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до викладу основних положень дослідження, варто зупинитися на тому, що комплексне вирішення проблеми гендерної рівності у Національній поліції має передбачати вирішення наступних завдань: а) здійснення аналізу теоретичних засад поняття «гендерна рівність» та його особливостей у контексті правоохоронної діяльності; б) аналіз та репрезентація сучасного стану адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності в Національній поліції України; в) проведення порівняльного аналізу шляхів досягнення гендерної рівності в поліції зарубіжних держав; г) виявлення основних проблемних аспектів забезпечення гендерної рівності в поліції; г) формулювання пропозицій щодо практичного удосконалення адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у Національній поліції України.

Водночас, маючи обмеження у змісті та обсязі представленої статті, зупинимось на окремих положеннях, пов'язаних із досліджуваною проблемою.

Яна Сало та Діана Пашута зазначають, що показник глобального гендерного розриву (на основі середньозваженого показника чисельності населення для кожної зі 156 країн, включених у цей

рік) у 2021 році становив 67,7 % (якщо розглядати лише 107 країн, які аналізуються безперервно з 2006 по 2021 рік, він становить 68 %). Це означає, що розрив, що залишився, становить 32,3 %. У середньому розрив збільшився майже на 0,6 відсоткового пункту в порівнянні з попередньою версією індексу. Це загальне збільшення глобального гендерного розриву також відбивається у тому факті, що кількість країн, у яких спостерігається хоча б незначне покращення, менша, ніж кількість країн, які показали нижчі за минулорічні результати. Зі 153 країн та економік, охоплених як 2021, так і 2020 року, 98 покращили свої показники, а 55 знизилися або зупинилися. Хоча жодна країна ще не досягла повного гендерного паритету, дві провідні країни (Ісландія та Фінляндія) подолали не менше 85 % свого розриву, а ще сім країн (Литва, Намібія, Нова Зеландія, Норвегія, Швеція, Руанда та Ірландія) закрили не менше 80 % свого розриву [1].

Доволі цікавою тут вбачається позиція Максима Калімана, який зауважує що, окрім дотримання прав і свобод жінок, гендерна рівність стосується прав і свобод ЛГБТ+ осіб, про що у системі Національної поліції практично не згадують, а тим більше не застосовують механізмів для врівноваження ситуації. Фахівець наголошує, що у разі наявності серед особового складу поліції осіб, яких зараховують до ЛГБТ+ осіб, найчастіше такі факти замовчуються. Натомість, позитивною є тенденція з дотриманням прав і свобод ЛГБТ+ осіб у зовнішній діяльності Національної поліції. Яскравим прикладом є стан дотримання публічного порядку та безпеки під час проведення фестивалів квір-культури «Одеса Прайд» впродовж 2015–2021 років, коли на протигагу попереднім рокам, у 2021 році мала місце чітка та злагоджена робота поліцейських, які не допустили порушень публічної безпеки та порядку. Дослідник констатує зростання уваги та застосування спеціальних механізмів реагування з боку поліцейських на факти вчинення правопорушень проти жінок та ЛГБТ+ осіб, де особливо показовим є досвід останніх років діяльності Національної поліції України [2, с. 72].

Ми підтримуємо наведений підхід та зауважуємо, що забезпечення прав людини в Україні потребує переходу на якісно новий рівень. Наведене зумовлено дією як зовнішніх, так і внутрішніх негативних чинників, серед яких можна виокремити протидію COVID-19 та збройну агресію Російської Федерації, розв'язану проти України [3, с. 104].

Вивчаючи зарубіжний досвід, Дар'я Горбенко визначає перелік найбільш проблемних питань у діяльності жінок-правоохоронців. Так, ключовими засадами реформування гендерних відносин у поліції вчена визначає такі: а) вирішення проблем, що виникають через необхідність поєднання служби із домашніми обов'язками; б) протиріччя між інтересами державної служби та репродуктивною функцією жінок; в) дискусійність позитивного впливу наступних психофізіологічних особливостей жінок на якість виконання ними професійних обов'язків (більш високий рівень емоційності, самокритичності та комунікабельності, розвиненість інтуїції, емпатії; більш високий рівень виконавчої дисципліни, більша схильність до робочих стресів, менша залежність від шкідливих звичок (алкоголь, куріння), менша фізична сила, більш низький рівень агресивності); г) розрив, що існує між декларацією рівних можливостей та реальним рівнем дискримінації жінок; г) наявність проблеми сексуальних домагань на робочому місці; д) проблема адаптації до умов роботи у чоловічому середовищі; е) проблемні питання у сфері соціальної та правової захищеності жінок [4, с. 74].

Визнаючи важливість виокремлених проблемних питань, варто наголосити на тому, що їхнє вирішення має здійснюватись на двох ключових рівнях: нормативно-правовому та організаційному. Це дозволить не лише створити правове підґрунтя для запровадження відповідних змін у роботі Національної поліції, а й впровадити їх у практику діяльності цієї правоохоронної інституції.

У зазначеному аспекті Борис Логвиненко та Наталія Уварова, наголошують на тому, що вітчизняне антидискримінаційне законодавство не здатне дієво врегулювати суспільні відносини без відповідних організаційних заходів, а останні мають здійснюватись органами публічної адміністрації на всіх рівнях. Закон лише створює засади для розвитку суспільства, в якому кожна людина матиме рівні права та можливості. Натомість, реалізація таких засад залежить як від держави, так і від суспільства [5, с. 3].

На переконання Нелі Лях, формою закріплення міжнародних стандартів забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції є положення міжнародних і національних нормативно-правових актів, рішень Європейського суду з прав людини, кращого іноземного досвіду, що стосуються нормативно-правового регулювання окресленої сфери правовідносин. Окрім того, розглянуті положення щодо забезпечення гендерної рівності повинні бути додатково закріплені у Законі Укра-

їни «Про Національну поліцію», тим самим посиливши гарантії прав поліцейських. З огляду на значну кількість міжнародних і національних джерел, аналіз змісту яких дає змогу виокремити міжнародні стандарти щодо забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції, авторка пропонує об'єднати їх у такі групи: 1) міжнародні нормативно-правові документи, які визначають фундаментальні правові основи забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції; 2) нормативно-правові акти України, які регламентують забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції; 3) судові рішення міжнародних і національних судових інстанцій, які тлумачать аналізовані вище джерела права [6, с. 259].

Варто наголосити, що серед шляхів досягнення гендерної рівності у секторі безпеки і оборони іноземні дослідники визначають наступні: а) здійснення найму на роботу більшої кількості жінок, адже згідно із дослідженнями, різноманітні робочі групи працюють краще і дають кращі результати, а безпосередньо жінки мають іншу, альтернативну точку зору у баченні питань безпеки; б) залучення жінок до наставництва, адже наставництво – це привабливий спосіб ознайомитися з безпековими проблемами і зробити вирішення їх актуальними для групи людей, які не є домінуючими за якоюсь ознакою, зокрема статтю, у певному середовищі; в) підтримка співпраці з громадськими структурами, що реалізують принципи гендерної рівності; г) заохочення дівчат та жінок вивчати можливості забезпечення складових національної безпеки [7, с. 31].

Переходячи від теоретичних розмірковувань до суто практичних заходів досягнення гендерної рівності у поліції, слід вказати на дослідження Катерини Белої, яка вказує на наступні моменти: 1) встановлення єдиних стандартів фізичної підготовки для жінок та чоловіків; 2) проблеми використання прийомів самозахисту жінками-поліцейськими у реальній протидії злочинцям; 3) непристосованість поліцейського обладнання для його використання жінками; 4) складнощі у кар'єрному просуванні через упередженість керівників-чоловіків; 5) розповсюдження сексуальних домагань як негативного явища у робочому середовищі. Дослідниця відмічає, що в Україні ідея створення цілісної концепції правового регулювання діяльності жінок-працівниць правоохоронних органів також підтримується рядом фахівців, які вказують на чисельні недоліки діючої нормативної бази, яка є наслідком невдалих компромісів, непродуманих рішень, недоглядів і помилок законодавця. Авторка справедливо вказує на досвід європейських країн, США щодо правильних підходів у питанні проходження жінками служби в поліції та їх соціального захисту [8, с. 233–236].

Зі свого боку, начальник Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, Руслан Горяченко зауважує, що у 2023 році було розпочато співпрацю з Радою Європи у рамках проєкту «Посилення правоохоронних органів України під час війни та повоєнний період», що імплементується у межах плану дій ради Європи для України «Стійкість. Відновлення. Відбудова» на 2023–2026 роки [9]. Одним із важливих аспектів запозичення позитивного зарубіжного досвіду є досягнення гендерної рівності у Національній поліції, подолання сексизму, мобінгу, будь-яких проявів дискримінації за ознакою статі тощо.

Висновки. Підводячи підсумок, варто визнати важливість досліджень, присвячених досягненню гендерної рівності у секторі безпеки і оборони. Так, підтримуючи висновки Лариси Наливайко, слід погодитись із тим, що війна в Україні прискорила процеси подолання гендерної нерівності у складових сектору безпеки і оборони. Водночас, головними напрямками подальшого забезпечення гендерної рівності мають стати такі: недопущення дискримінації за ознакою статі; запобігання, протидія насильству всім проявам насильства щодо жінок-військовослужбовців; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у питаннях проходження служби; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам обіймати посади та просуватися по службі; виховання і пропаганда культури гендерної рівності серед військовослужбовців та офіцерського складу; поширення просвітницької діяльності та впровадження спеціалізованих навчальних курсів та програм у цій сфері у військових навчальних закладах та закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання тощо [10, с. 917-918].

Перспективи подальших наукових досліджень ми вважаємо за потрібне зосередити на вивченні зарубіжного досвіду передових демократичних держав, акцентувавши увагу на найбільш прийнятних для імплементації Україною практиках. Зазначене має сприяти подоланню гендерного розриву у Національній поліції України в повоєнний час та розвитку цієї інституції як демократичного правоохоронного відомства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сало Я., Пашута Д. Аналіз гендерної рівності: зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-11>.
2. Каліман М.Р. Напрями сприяння гендерній рівності в поліцейській діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 70–72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/13>.
3. Логвиненко Б.О. Сегрегація: визначення поняття та необхідність законодавчого закріплення. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 2. С. 104–107. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.2.18>.
4. Горбенко Д.А. Сучасний стан і проблеми гендерної рівності в діяльності Національної поліції України. *Розуміння маскуліності та гендерної рівності в секторі безпеки України та представлення результатів дослідження (Київ, 25 берез. 2021 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 234 с. С. 71–75.
5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Борис Логвиненко, Наталія Уварова. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2024. 108 с.
6. Лях Н.В. Міжнародні стандарти забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції. *Нове українське право*. 2021. Вип. 6. С. 255–260. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.6.37>.
7. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів у систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України / О. Волобуєва, А. В'яткіна, С. Ганаба та ін. Київ: ФОП Клименко Ю.Я., 2021. 292 с.
8. Бела К.Ю. Гендерна рівність в правоохоронних органах: досвід зарубіжних країн. *Актуальні аспекти криміналістичного та психологічного забезпечення правоохоронної діяльності (м. Одеса, 23 квітня 2021 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2021. 269 с. С. 233–237.
9. Українські поліцейські обміняються досвідом з європейськими колегами щодо впровадження стандартів гендерної рівності та забезпечення прав людини. Національна поліція України від 13.07.2023. URL: <http://surl.li/wumwdl>.
10. Наливайко Л.Р. Гендерна рівність у секторі безпеки та оборони в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2024. № 3 (45). С. 911–919. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-911-919](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-911-919).